

УДК 159.937.5

DOI 10.26697/9786177089000.2017.275

© Зуєв І. О., Лимаренко А. В., 2017

Зуєв Ігор Олександрович**Лимаренко Анна Вячеславівна**

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

**РЕПРЕЗЕНТАТИВНІ СИСТЕМИ В ПІДЛІТКІВ
З РІЗНИМ РІВНЕМ РОЗВИТКУ ІНТЕЛЕКТУ**

В статті досліджено репрезентативні системи в підлітків з різним рівнем інтелекту. Це пов'язано з підвищенням інтересу до дослідження репрезентативних систем як засобів внутрішнього представлення інформації, а також з активним пошуком засобів втілення психологічних розробок у соціальну практику. Так, існує ряд механізмів, що підвищують ефективність навчального процесу для кожної дитини, і одним з таких механізмів є процес репрезентації інформації. Вивчення цього процесу дозволить вдосконалити навчання в аспекті оволодіння знаннями. Виявлено, що рівень інтелекту спряжений з розвитком певних репрезентативних систем, зокрема, візуальною. Більш високий рівень розвитку інтелекту виявлено в учнів з домінуючою візуальною репрезентативною системою, а менш високий – в учнів з домінуючою кінестетичною репрезентативною системою. Виходячи з цього, підлітки з різним розвитком репрезентативних систем володіють різним розвитком інтелекту.

***Ключові слова:** репрезентативні системи, види репрезентативних систем, інтелект, рівень інтелекту, розвиток, підлітки, учні.*

Проблема, її зв'язок із важливими науковими і практичними завданнями. В сучасній когнітивній психології ведуться пошуки нових за змістом та формою напрямів втілення психологічних розробок у соціальну практику, наприклад, педагогічну. Реалізація таких розробок може розглядатися як використання певних психологічних резервів для вирішення проблеми розвитку когнітивної сфери учнів – школярів та студентів для відповідності вимогам сфери освіти, що зростають.

На сьогодні все більш зростає інтерес до дослідження репрезентативних систем (РС) як засобів внутрішнього представлення інформації людини. Важливість цього напряму досліджень пов'язується з тим, що в сучасних умовах ускладнюються вимоги до процесу навчання особистості і стає важливим вивчення тих механізмів, що дозволяють зробити процес навчання більш ефективним та індивідуально-сприятливим для кожної дитини. Одним з таких

механізмів є процес репрезентації інформації, вивчення якого дозволить вдосконалити навчання як оволодіння знаннями.

Аналіз публікацій (виділення невіршених проблем). Дослідниками виявлено факт, що розвиток візуальної репрезентативної системи має позитивний вплив на розвиток пізнавальних процесів, що в свою чергу якісно відображається на процесі навчання школярів [1; 2]. Проте досі не було проведено досліджень, що стосуються зв'язку репрезентативних систем та рівня інтелектуального розвитку дитини. Потрібно дослідити репрезентативні системи школярів підліткового віку та їх особливості, пов'язані з інтелектуальним розвитком.

Поняття репрезентації знань та репрезентативні когнітивні структури стає одним з визначним в сучасній когнітивній психології. Репрезентація означає «представленість», «зображення», «відображення одного в іншому, чи на інше». Тобто, говорячи про репрезентацію, ми говоримо про внутрішні психологічні структури, що формуються в процесі життя та навчання в розумі людини та в яких представлена така картина світу, суспільства, себе, що склалася у людини. Воно стосується засобів опису та зберігання знань (образів, слів, теорій, подій, предметів тощо) в довгостроковій пам'яті. Ці знання зберігаються в пам'яті та використовуються в розумовій діяльності у значно змінній формі – узагальнено, згорнуто та скорочено. До того ж у формах зберігання знань відображені форми їх отримання, тобто види сенсорних перцептивних систем. Продукти обробленої інформації є певними досить складними системами знань та вмінь, що утворюються у суб'єкта в процесі пізнання, а також він використовує їх надалі [2; 3; 4].

Мета статті: дослідити особливості репрезентативних систем школярів з різним рівнем їх інтелектуального розвитку.

Виклад основного матеріалу, обґрунтування результатів дослідження. Вибірку склали група учнів 7-9 класу безлюдівського юридичного ліцею № 1 Харківської області у кількості 48 осіб. Були використані наступні методи: ДРС (діагностика репрезентативних систем). БіАС-тест, культурно-вільний тест інтелекту Р. Кеттелла, короткий орієнтовний тест Вандерліка (КОТ). Усі досліджувані були розподілені у 3 окремі групи в залежності від показника рівня інтелекту: низький, середній та високий. Та ж сама процедура була здійснена на основі результатів методики «Культурно-вільний тест інтелекту»: низький, середній та високий.

В результаті застосування U-критерію Манна-Уїтні було виявлені: значимі відмінності в розвитку візуальної ($p < 0,01$) та дигітальної ($p < 0,01$) репрезентативних систем (ДРС) між групами з низьким та високим рівнем інтелекту; значимі відмінності в

особливостях розвитку аудіальної ($p < 0,01$), кінестетичної ($p < 0,01$) та дигітальної ($p < 0,01$) репрезентативних систем між групами з низьким та середнім рівнем інтелекту; значимі відмінності в розвитку кінестетичної ($p < 0,05$) репрезентативної системи між групами з високим та середнім рівнем інтелекту.

Було проведено порівняльний аналіз інтелектуального розвитку досліджуваних з різним ступенем домінування РС. В результаті виявлені: значимі відмінності між групами: з домінуванням візуальної та кінестетичної РС ($p < 0,05$); з домінуванням дигітальної та кінестетичної РС ($p < 0,05$).

Таблиця 1

Порівняння розвитку репрезентативних систем в підлітків з різним рівнем інтелекту

Рівні розвитку інтелекту (ДРС)	Види репрезентативних систем			
	візуальна	кінестетична	аудіальна	дигітальна
високий	32,77	22,65	23,31	30,88
середній	30,9	26,79	24,68	28,76
низький	28,75	24,09	22,85	24,96

Таблиця 2

Порівняння розвитку інтелекту в підлітків з домінуванням різних репрезентативних систем

Розвиток невербального інтелекту (Кеттел) підлітків з різним домінуванням РС	Домінування РС			
	візуали	кінестетики	аудіали	дигітали
Середні значення	34,12	26,94	30,1	33,46

Висновки, перспективи. Виявлені певні відмінності в особливостях репрезентативних систем школярів підліткового віку з різним рівнем інтелектуального розвитку. Досліджувані з високим рівнем інтелекту мають більш розвинуті візуальну та дигітальну РС, а досліджувані з середнім рівнем інтелекту – більш розвинуті аудіальну, кінестетичну та дигітальну РС. Виявлено, що підлітки з домінуючими візуальною та домінуючою дигітальною РС мають більш високий рівень невербального інтелекту ніж підлітки з домінуючою

кінестетичною РС. Таким чином підлітки з різним розвитком репрезентативних систем володіють різним розвитком інтелекту.

Література

1. Зуев И. А. Репрезентативные системы школьников: содержание, диагностика, развитие. / И. А. Зуев. – LAP Lambert, Саарбрюкен. – 198 с.
2. Солсо Р. Когнитивная психология / Р. Солсо. – СПб : Питер, 2002. – 591 с.
3. Холодная М. А. Психология интеллекта: парадоксы исследования / М. А. Холодная. – СПб., М. : 2002. – 264 с.
4. Чуприкова Н. И. Умственное развитие: принцип дифференциации / Н. И. Чуприкова. – СПб. : Питер, 2007. – 448 с.

Игорь Зуев, Анна Лымаренко. Репрезентативные системы у подростков с разным уровнем развития интеллекта.

В статье исследовано репрезентативные системы у подростков с разным уровнем интеллекта. Это связано с повышением интереса к исследованию репрезентативных систем как средств внутреннего представления информации, а также с активным поиском средств воплощения психологических разработок в социальную практику. Так, существует ряд механизмов, которые повышают эффективность учебного процесса для каждого ребенка, и одним из таких механизмов является процесс репрезентации информации. Изучение этого процесса позволит усовершенствовать обучение в аспекте овладения знаниями. Выявлено, что уровень интеллекта сопряжен с развитием определенных репрезентативных систем, в частности, визуальной. Более высокий уровень развития интеллекта выявлено у учеников с доминирующей визуальной репрезентативной системой, а менее высокий – у учеников с доминирующей кинестетической репрезентативной системой. Исходя из этого, подростки с разным развитием репрезентативных систем имеют разное развитие интеллекта.

Ключевые слова: *репрезентативные системы, виды репрезентативных систем, интеллект, уровень интеллекта, развитие, подростки, ученики.*

Igor Zuev, Anna Lymarenko. Representative systems in adolescents with different levels of intelligence development.

Representative systems in adolescents with different levels of intelligence are investigated in the article. This is due to an increase in interest in the research of representative systems as means of internal representation of information, as well as with the active search for means of implementing

psychological developments in social practice. There are a number of mechanisms that increase the efficiency of the educational process for each child, and one of such mechanisms is the process of information representation. Studying this process will improve learning in the aspect of mastering knowledge. It was found that the level of intelligence is connected with the development of certain representative systems, in particular, the visual. A higher level of intellectual development was found in students with a dominant visual representational system, and less high – in students with a dominant kinesthetic representative system. Therefore, adolescents with different development of representative systems have a different development of intelligence.

Keywords: *representative systems, types of representative systems, intelligence, level of intelligence, development, teens, pupils.*

Стаття надійшла до редакційної колегії 31.10.2017

Інформація про авторів:

Зуєв Ігор Олександрович – кандидат психологічних наук, доцент, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна.

Лимаренко Анна Вячеславівна, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна.